

Рецензія
на індивідуальну монографію Стрельцової О. В.
«Конституціоналізація процесу асоціації України
з Європейським Союзом: теорія та практика»

Н. М. ПАРХОМЕНКО

доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України, вчений секретар Інституту
держави і права ім. В. М. Корецького НАН України
м. Київ, Україна

Анотація: Співробітництво України і Європейського співтовариства має важливе значення для налагодження політичних, економічних зв'язків. Основна мета роботи полягає у аналізі монографії О. В. Стрельцової, в якій розглянуті теоретичні та практичні питання конституціоналізації процесу асоціації України з Європейським Союзом. Вивчивши детально роботи Стрельцова, автором було виявлено, що наднаціональність як феномен сучасного права виокремлює конституційно-правові риси у правовій природі Союзу. Встановлено, що для асоціації необхідна адаптація національного законодавства до норм і стандартів ЄС. Дослідження правової природи угод про асоціацію між ЄС і третіми країнами дозволило виявити, що ці угоди є важливим договірно-правовим інструментом наднаціонального впливу Союзу на конституціоналізацію правопорядків третіх країн. Автор визначає конституціоналізацію як здійснюваний на засадах конституціоналізму перманентний процес конституційного оформлення найбільш значущих суспільних відносин та ціннісних установок з метою подальшої об'єктивізації конституційних норм, принципів і цінностей у всі структурні компоненти правової системи

Ключові слова: наднаціональність, конституційно-правове забезпечення асоціації, інтеграція України, зовнішньополітичний курс, імплементація міжнародних договорів.

Рецензия
на индивидуальную монографию Стрельцовой А. В.
«Конституционализации процесса ассоциации
Украины с Европейским Союзом: теория и практика»

Н. М. ПАРХОМЕНКО

доктор юридических наук, профессор, Заслуженный юрист Украины, ученый секретарь
Института государства и права им. В. М. Корецкого НАН Украины
г. Киев, Украина

Аннотация: Сотрудничество Украины и Европейского сообщества имеет важное значение для налаживания политических, экономических связей. Основная цель работы

заключається в аналізі монографії Стрельцової, в якій розглянуті теоретичні та практичні питання конституціоналізації процесу асоціації України з Європейським Союзом. Изучив детально роботи Стрельцової, автором було виявлено, що наднаціональність як феномен сучасного права, виділяє конституційно-правові риси в правовій природі Союзу. Установлено, що для асоціації необхідна адаптація національного законодавства до норм та стандартів ЄС. Дослідження правової природи угоди про асоціацію між ЄС та третіми країнами дозволило виявити, що ці угоди є важливим договірно-правовим інструментом наднаціонального впливу Союзу на конституціоналізацію правопорядку третіх країн. Автор визначає конституціоналізацію як здійснюваний на основі конституціоналізму постійний процес конституційного оформлення найбільш значимих суспільних відносин та ціннісних установок з метою подальшої об'єктивізації конституційних норм, принципів та цінностей у всі структурні компоненти правової системи.

Ключевые слова: наднаціональність, конституційно-правове забезпечення асоціації, інтеграція України, зовнішньополітичний курс, імплементація міжнародних угод.

Review of the Individual Monograph by A. Streltsova «Constitutionalization of the Process of Ukraine's Association with the European Union: Theory and Practice»

N. M. PARKHOMENKO

Doctor of Law, Professor, Honored Lawyer of Ukraine, Scientific Secretary of V. M. Koretsky
Institute of State and Law of National Academy of Sciences of Ukraine
Kyiv, Ukraine

Abstract: Cooperation between Ukraine and the European Community is of great importance for establishing political and economic ties. The main goal of the work is to analyze the monograph by Streltsova, which examines theoretical and practical issues of the constitutionalization of the process of Ukraine's association with the European Union. Studying in detail the work of Streltsova, the author found that supranationality as a phenomenon of modern law, identifies constitutional and legal features in the legal nature of the Union. It is established that for the association it is necessary to adapt national legislation to EU norms and standards. The study of the legal nature of association agreements between the EU and third countries revealed that these agreements are an important legal instrument for the supranational influence of the Union on the constitutionality of the law and order of third countries. The author defines constitutionalization as a permanent process of constitutional design of the most significant social relations and values for the purpose of further objectifying constitutional norms, principles and values in all structural components of the legal system

Key words: supranationality, constitutional and legal support of the association, Ukraine's integration, foreign policy course, implementation of international treaties.

Особливістю нинішнього етапу конституційної реформи в Україні є те, що її перебіг збігся у часі з підписанням і набуттям чинності Угодою про асоціацію між Україною, Європейським Союзом та його державами-членами. З-поміж усіх інших міжнародних договорів України Угода про асоціацію претендує посісти особливе місце в національній системі права. Її значущість пояснюється тим, що цей договір визначає базові правові засади взаємовідносин між Україною, ЄС і його державами-членами, окреслює параметри політичної асоціації та економічної інтеграції України, у тому числі регулює запровадження поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі.

Характерною рисою Угоди про асоціацію також є те, що впровадження її положень до правопорядку України має забезпечуватися ширококомаштабною адаптацією національного законодавства до норм і стандартів ЄС. У цьому контексті чи не найбільшої уваги потребують положення Основного Закону, оскільки саме в Конституції концентровано відображені підходи держави до міжнародного співробітництва, саме вона є тим елементом правової системи, що здатен ефективно регулювати діяльність як у внутрішньодержавній, так і в зовнішньополітичній сферах, сприяючи при цьому належному захисту національних інтересів.

Одним із найважливіших напрямів досягнення цієї мети є конституціоналізація процесу асоціації України з Європейським Союзом, аналізу якого присвячено монографічне дослідження О. В. Стрельцової. Здавалося б, за своєю назвою робота мала обмежитися

аналізом шляхів і способів конституційно-правового забезпечення Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у межах національного правопорядку, насправді ж вона виходить далеко за межі конституційної проблематики.

Так, у першому розділі монографії досить повно розкриті питання, присвячені теоретичним засадам дослідження феномену конституціоналізації, в тому числі аналізуються доктринальні підходи до розуміння і визначення поняття конституціоналізації, характеризується взаємозв'язок і взаємовплив конституції, конституціоналізму і конституціоналізації, визначаються сутнісні риси цього процесу в межах національної правової системи. Автор визначає конституціоналізацію як здійснюваний на засадах конституціоналізму перманентний процес конституційного оформлення (юридичної інституціоналізації) найбільш значущих суспільних відносин та ціннісних установок з метою подальшої об'єктивації конституційних норм, принципів і цінностей у всі структурні компоненти правової системи.

Другий розділ присвячений наднаціональному виміру процесів конституціоналізації, що відбуваються в межах ЄС. Автор аналізує наднаціональність як феномен сучасного права, виокремлює конституційно-правові риси у правовій природі Союзу, а також приділяє увагу питанню конституціоналізації європейського права. При дослідженні правової природи угод про асоціацію між ЄС і третіми країнами, обґрунтовується висновок про те, що ці угоди є важливим договірно-правовим інструментом наднаціонального впливу Со-

юзу на конституціоналізацію правопорядків третіх країн. Такий вплив виявляється у тому, що до тексту угод про асоціацію включаються норми, принципи і цінності, які у сукупності становлять джерела правових стандартів ЄС і як такі мають поділятися тими країнами, що претендують на членство або асоціативне партнерство з цим міждержавним об'єднанням. Вступаючи в асоціативні відносини з ЄС, треті країни беруть на себе зобов'язання добровільно імплементувати зазначені норми, принципи і цінності (які є складовою європейської конституційно-правової спадщини) до національної системи права. Прогрес країни-партнера у наближенні до стандартів ЄС оцінюється з точки зору європеїзації її конституційного правопорядку, що підтверджує вибір пріоритетів внутрішньодержавного розвитку асоційованої країни та напрямів реформування її політичної, соціально-економічної і правової систем.

Викликає науковий інтерес і підхід автора щодо необхідності формування відповідного соціального та ідеологічного середовища для забезпечення конституціоналізації асоціативних відносин між Україною та ЄС. Виходячи з цього, у третьому розділі, поряд із власне конституційно-правовими чинниками, автор досліджує сукупність факторів геополітичного, соціально-економічного та ідеологічного характеру, що чинять значний вплив на цей процес.

Значна увага в монографії приділяється конституційно-правовому забезпеченню асоціації та подальшої європейської інтеграції України. Передусім автор здійснює періодизацію процесу конституційного реформування в Укра-

їні та наголошує на необхідності включення конституціоналізації асоціативних відносин між Україною та ЄС у контекст конституційної реформи в Україні. Заслуговує на підтримку і виокремлення змістовного та імплементативного аспектів конституціоналізації процесу асоціації України з ЄС, а також їх детальний аналіз, здійснений автором у підрозділах 4.2 і 4.3. Дослідниця зокрема обґрунтовує, що основним завданням змістовної конституціоналізації в аспекті процесу асоціації України з ЄС стала реформа Конституції України щодо правосуддя. Відповідні зміни і доповнення, внесені у червні 2016 р. до Основного Закону, охопили всі складові системи правосуддя, забезпечивши тим самим комплексне оновлення його конституційних засад. Головною метою цих перетворень є оптимізація системи судочинства в Україні, гарантування справедливого правосуддя та незалежності і професійності суддів, сприяння приведенню статусу суміжних інститутів (Вищої ради правосуддя, прокуратури та адвокатури) до європейських стандартів, а також забезпечення незалежності Конституційного Суду України та його спроможності захистити Основний Закон через вирішення політичних конфліктів правовим шляхом. Щодо імплементативної конституціоналізації асоціативних відносин України та ЄС, серед її ключових показників автор виділяє, по-перше, закріплення на рівні Основного Закону засад зовнішньополітичної діяльності України (зокрема проєвропейського зовнішньополітичного курсу держави), що є передумовою та своєрідною конституційно-правовою гарантією наступни-

цтва і послідовності у проведенні імплементаційних заходів у сфері асоціації України з ЄС та, по-друге, удосконалення конституційних положень щодо взаємодії національного та міжнародного права, зокрема тих, які регламентують питання імплементації міжнародних договорів до національної системи права.

Отже, процес інтеграції України з ЄС бере свій початок з 1998 року, коли набуває чинності Угода про дане партнерство та співробітництво.

Монографія О. В. Стрельцової є актуальною і своєчасною науковою працею, яка не лише пропонує вирішення назрілих проблем у сфері конституціоналізації асоціативних відносин України та ЄС, а й відкриває широкий простір для роздумів і дискусій як серед учених-правників, так і серед юристів-практиків. Стрельцова детально вивчила представлене питання у своїй праці,

розглянувши феномен конституціоналізації як перманентний процес конституційного оформлення. Також було проаналізовано наднаціональний вимір процесів конституціоналізації. Та установлено, що угоди є важливим договірно-правовим інструментом наднаціонального впливу Союзу на конституціоналізацію правопорядків третіх країн. Автором було розглянуто конституційно-правове забезпечення асоціації та подальшої європейської інтеграції.

Встановлено, що в монографії детально вивчено конституційно-правове забезпечення асоціації та подальшої європейської інтеграції України. Передусім автор здійснює періодизацію процесу конституційного реформування в Україні та наголошує на необхідності включення конституціоналізації асоціативних відносин між Україною та ЄС у контекст конституційної реформи в Україні.

Список використаних джерел

- [1] Стрельцова, О. В. (2017). Конституціоналізація процесу асоціації України з Європейським Союзом: теорія та практика. За наук. ред. О. В. Марцеляка. Київ.: Алерта.

References

- [1] Streltsova, O. V. (2017). The Constitutional Procedure for the Process of Nationalization of Ukraine in the European Union: Theory and practice. O. V. Marzelaka (Ed.). Kyiv: Alerta.